

Dario Fo

Visat núm. 9

(abril 2010)

per Maria Bosom

Dario Fo (1926-2016) una de les figures més destacades del panorama teatral del segle XX, neda a contracorrent en una època en què la tendència general en teatre és, com en tots els àmbits, l'especialització en una professió concreta; ell, en canvi, és un home de teatre dels d'abans, dels que, com Shakespeare i Molière, conreaven el gènere des de múltiples facetes. Fo s'ha dedicat tota la vida al teatre, com a dramaturg, actor, director i compositor.

Guardonat amb el Premi Nobel de literatura l'any 1997, la seva tasca com a dramaturg es basa en posar els antics mètodes còmics i satírics de la *commedia dell'arte* al servei de la crítica social i política. Revestint la trapelleria i la mofa, tan pròpies del teatre italià de tota la vida, d'una particular subtilesa còmica, Dario Fo sempre ha defensat els oprimits per raons de classe social, sexe o ideologia i ha atacat sense miraments ni embuts totes les forces conservadores que, emparant-se sota uns falsos valors, han intentat posar fre a la llibertat de l'individu.

Fill d'un ferroviari socialista i actor amateur, Dario Fo va néixer el 24 de març de 1926 a Sangiano, Varese, a la Llombardia italiana. L'any 1940 s'instal·là a Milà, on va començar la carrera d'arquitectura a l'Acadèmia de Belles Arts, però la Segona Guerra Mundial va estroncar els seus estudis. Juntament amb el seu pare, Fo va col·laborar activament amb la resistència antifeixista i els aliats. Al final de la guerra, va ser reclutat per l'exèrcit italià, però va desertar i es va amagar fins que aquest va ser derrotat pels aliats. Aleshores va reprendre la carrera a Milà, però progressivament s'anà interessant pel món del teatre fins que va abandonar definitivament l'arquitectura. L'any 1951 va conèixer Franca Rame, filla d'una família de còmics dedicats a la *commedia dell'arte* des de feia generacions. Uns anys més tard es van casar i van iniciar una estreta col·laboració artística que actualment encara continua.

En els anys cinquanta el grup d'autors-actors Fo, Parenti i Durano van presentar al teatre Piccolo de Milà *Il dito nell'occhio* i *Sani da legare*, on criticaven els interessos dels poderosos a través de la sàtira. Tot i que van ser molt ben rebudes pel públic, la censura atacà les obres aferrissadament i el grup es va haver de dissoldre. Dario Fo va continuar escrivint sol. Després de viure uns anys a Roma, on va néixer el seu fill Jacopo, Fo i Rame van tornar a Milà i van fundar la companyia Dario Fo-Franca Rame, amb la qual Fo va estrenar els seus primers èxits, com ara *Gli arcangeli non giocano a flipper* (1959) o *Isabella, tre caravelle e un cacciaballe* (1963). El 1968 el matrimoni va fundar l'associació de teatre col·lectiu Nuova Scena, una cooperativa teatral associada al Partit Comunista Italià, que actuava fora dels circuits teatrals, a fàbriques i cambres del treball. L'any 1979, després d'haver abandonat la cooperativa per discrepàncies polítiques, Fo i Rame van fundar el seu tercer grup teatral, Il Colletivo Teatrale La Comune. Entre les obres més importants de Dario Fo cal destacar: *Mistero buffo* (1969), *Morte accidentale di un anarchico* (1970), *Non si paga! Non si paga!* (1974), *Il papa e la strega* (1989) i *Il diavolo con le zinne* (1997). Va rebre el Premi Nobel de literatura l'any 1997. Amb més de vuitanta anys, Dario Fo continua exercint la seva dedicació al teatre incansablement i segueix sent un dels artistes més crítics amb la societat actual.

Algunes de les traduccions que s'han fet al català de l'obra de Dario Fo són: *Isabel, tres caravel·les i un embolicador*, traduïda per Empar Claramunt, *Misteri buffo*, a càrrec de Josep Ballester, *Mort accidental d'un anarquista*, traduïda per Guillem-Jordi Graells, i *Ací no paga ni Déu!*, traducció conjunta d'Empar Claramunt i Josep Ballester. Moltes de les seves obres encara no han estat traduïdes al català.